

Asia: VN/32318/2023

Kansallinen mineraalistrategia

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto luonnoksesta kansalliseksi mineraalistrategiaksi

Luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja keskittyy kansallisen mineraalistrategian luonnoksen tarkastelussa kestävyuden ja vastuullisuuden näkökulmiin. Mineraaliala ja erityisesti kaivostoiminta on kansalaisten, ympäristö- ja kansalaisjärjestöjen ja elinkeinonharjoittajien keskuudessa ympäri Suomen erittäin paljon kiinnostusta ja keskustelua sekä mm. ympäristönsuojelun näkökulmasta kriittisiä kannanottoja herättävä aihe. On olemassa ilmeinen tarve koko mineraalisektorin ja erityisesti kaivostoiminnan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ja niin sosiaalisen kuin ympäristöllisenkin vastuullisuuden kehittämiseksi ja vaatimustason nostamiselle. Mineraalistrategian valmistelun keskeiseksi tavoitteeksi on kuitenkin asetettu mineraalisektorin kansallisen arvonlisän kasvattaminen ja Suomesta louhittujen mineraalien jalostusasteen nostaminen.

Luonnoksen mukaan mineraalistrategia tukee osaltaan teollisuuspolitiikan tavoitteita ja sen toimeenpano sovitetaan yhteen Suomen ympäristö- ja ilmastopolitiikan tavoitteiden kanssa. Tällaisen kirjauksen toteutuminen vaatii strategian jatkovalmistelussa lisäpaneutumista ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseen liittyvien ja strategialuonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden vahvistamiseen. Tätä edellyttää myös luonnokseen kirjattu kunnianhimoinen visio: ”Suomi on mineraalien kestävä ja vastuullisen hyödyntämisen globaali edelläkävijä, kumppani ja kehittäjä. Mineraaliklusteri kasvattaa arvonlisää resurssitehokkaasti turvaten strategisesti tärkeiden mineraalien saatavuuden.”

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että mineraalialan hyväksyttävyyden ja kestävyuden parantaminen asetetaan selkeämmin kansallisen mineraalistrategian keskeiseksi tavoitteeksi ja strategialuonnoksen jatkokäsittelyssä tätä tavoitetta edistäviin konkreettisiin toimenpide-ehdotuksiin kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

Lisäksi ehdotamme, että strategiaan kirjattaisiin ja tunnistettaisiin tärkeäksi lähtökohdaksi määritelmä, jonka mukaan vihreällä taikka puhtaalla siirtymällä tarkoitetaan muutosta kohti ekologisesti kestävästä taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin.

Kestävä talous nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin. Toisin sanoen, sen mitä markkinoidaan vihreänä tai puhtaana siirtymänä, pitää myös mineraalialalla täyttää EU:n kestävien sijoitusten periaate: yhtä ympäristötavoitetta edistäessä ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa muillekaan ympäristötavoitteille (DNSH: Do No Significant Harm, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2020/852 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ei merkittävää haittaa –periaate). Tämän tulisi näkyä johtolankana kansallisessa mineraalistrategiassa.

Suomi tavoittelee parhaillaan sekä ilmastonmuutoksen hidastamista ja fossiilitaloudesta luopumista että luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä. Kahden samanaikaisen vakavan megatrendin torjumisen toimenpiteet tulee johdonmukaisesti sovittaa yhteen. Kansallisten strategioiden (esim. ilmasto- ja energiastrategia, biodiversiteettistrategia, mineraalistrategia) tulee olla linjassa Suomen kansainvälisten sitoumusten kanssa ja myös toisiinsa nähden.

Kestävyyden ja vastuullisuuden paranemisen tavoitteet mineraalialalla eivät toteudu, mikäli keskeisimmäksi tavoitteeksi kansallisessa strategiassa valitaan mineraalialan ja kallioperästä louhittujen luonnonvarojen käytön jatkuva kasvu. Mineraalistrategiassa tulee asettaa konkreettiset tavoitteet mineraalisten raaka-aineiden louhinnan ja käytön vähentämiseksi. Erityisesti kriittisiä raaka-ainevaroja tulee säästää ja käyttöä hillitä, sekä panostaa sellaisiin hankkeisiin sekä teknologioihin, jotka tukevat tämän tavoitteen saavuttamista. Tämä lisäisi Suomen huoltovarmuutta ja edelläkävijyyttä mineraalialalla.

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että strategiassa tuodaan vahvemmin esille välttämätön tarve hillitä mineraalisten raaka-aineiden louhinnan globaalia ja myös kotimaista kasvusuuntausta sekä merkittävä tarve satsata mineraalisten raaka-aineiden ja niistä valmistettavien tuotteiden kiertotalouteen ja sitä tukeviin teknologioihin huomattavasti nykytasoa enemmän.

Strategialuonnoksen visioon sisällytetty mineraalien kestävä ja vastuullisen hyödyntämisen globaali edelläkävijyys on erittäin kannatettava ja hyvä päämäärä. Luonnoksen tekstisisällöissä kestävä ja vastuullisuuden näkökulmaa tuodaankin melko monipuolisesti esille. Sen sijaan tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta sisältö on tältä osin kevyempää ja vaikuttavuudelta ohutta. Strategialuonnoksen tavoite- ja toimenpideosiota on syytä vielä työstää siten, että luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja vahvistamiseen sekä vesistö päästöjen ja muiden haitallisten ympäristövaikutusten vähentämisen tarpeeseen vastataan asianmukaisesti ja konkreettisilla toimenpide-ehdotuksilla.

Lainsäädännön ja hallinnollisten menettelyjen sujuvuuden ja riittävien resurssien ohella strategian tavoite- ja toimenpideoiosissa on tärkeää korostaa ympäristöhaittojen välttämisen ja vähentämisen kannalta olennaisia muutostarpeita lainsäädännössä, lupa- ja valvontaprosesseissa sekä toiminnanharjoittajien vastuulla olevien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Strategiaan kirjattu toteamus; "Suomalainen kaivosteollisuus on kansainvälisessä vertailussa vastuullista, ja myös suomalainen metallien jalostus on kansainvälisessä vertailussa energiatehokasta ja sen ympäristöpäästöt alhaisia", johtaa tulkintaan, että tarvetta parantaa mineraalialan ja kaivosteollisuuden vastuullisuustoimenpiteitä ja ympäristöpäästöjen riskinhallintaa Suomessa ei enää olisi. Tällaista tulkintaa strategiassa ei tule antaa, sillä mm. kaivosten jätealtainen tiivisrakenteiden tekninen toteutus Suomessa vaatii vesiensuojelun kannalta nykyistä korkeatasoisempaa ja tiukemmin kriteerein säädelyä tasoa.

Kaivostoiminnan ympäristövaikutukset ulottuvat myös niiden sulkemisen jälkeiseen aikaan, vuosien ja jopa satojen vuosien ajan. Kaivostoiminnassa suuret sivukivi- ja jätemäärät sekä niiden ympäristöturvallisen varastoinnin ja jätealueiden sulkemisen ongelmat aiheuttavat tyypillisesti pitkäkestoisia haitallisia ympäristövaikutuksia. Kaivostoiminnan jätteille on ominaista, että niiden haitallisuus ja vaarallisuus ei kokonaan häviä pitkienkin aikojen kuluessa. Tällöin, mikäli jätealueiden rakenteet eivät kestä, syntyy vuotoja maaperään sekä pinta- ja pohjavesiin. Vesistöalueittain kumuloituvat haitallisten ympäristövaikutusten riskit tulisi huomioida nykyistä kattavammin.

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa strategian toimenpide-ehdotuksiin lisättäväksi, että lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin esitetään mahdolliset tarkennukset paitsi lupamenettelyjen sujuvuuden, selkeyden ja ennakoitavuuden, myös ympäristötavoitteiden edistämisen ja haittojen ennalta ehkäisyn kannalta. Muun muassa toiminnassa olevien ja suunniteltujen kaivoshankkeiden kumulatiivisista, pitkäkestoisista yhteisvaikutuksista tulisi laatia nykyistä kattavampia arviointeja ja nämä yhteisvaikutukset tulisi myös huomioida lupaprosesseissa, jotta kaivosala voisi toimia ympäristöllisen ja sosiaalisen kestävyuden rajoissa.

Hallitusohjelman mukaisesti valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävät ollaan kokoamassa uuteen perustettavaan lupa- ja valvontavirastoon. Kaivostoiminnan keskeisten lupaprosessien käsittely (malminetsintä kaivoslupa) säilyy edelleen Tukesissa, ympäristö- ja vesiluvat käsitellään jatkossa uudessa lupa- ja valvontavirastossa. Kaivosalan lupaprosesseissa kokonaisuuksien hallinnan ja sujuvuuden kannalta olennaista on saumaton yhteistyö näiden virastojen välillä.

Kompensaatiomahdollisuuksien selvittämisessä on huomioitava, että haitallisten ympäristövaikutusten välttäminen ja ennaltaehkäisy on aina ensisijaista ja vain viimesijaisena keinona voidaan harkita luontohaitan kompensatiomekanismia. Tällöinkin kompensatiokohteen tulisi edustaa saman eliömaantieteellisen alueen samaa luontotyyppiä, kuin mille haittaa aiheutuisi. Tästä seuraa, että kaikissa tilanteissa luonto- tai ympäristöhaitan kompensatio ei ole mahdollista.

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa strategiaan kirjattavaksi toimenpiteeksi selvittää ja määrittellä alueita, joihin maankäyttöä muuttavaa ja ympäristöhaittoja aiheuttavaa toimintaa, kuten kaivosteollisuutta ei lainkaan sijoiteta, jolloin puhutaan ns. No go -alueista (luonnonsuojelualueet ja muut luontoarvoiltaan merkittävät kohteet).

Tämä säästäisi paitsi luontoa, myös hanketoimijoiden, viranomaisten ja asianosaisten kansalaisten ja järjestöjen resursseja ja aikaa. Vallitseva tilanne, jossa kaivoshankkeita suunnitellaan yhä enenevässä määrin myös luonnonsuojelu- ja Natura 2000 -alueille on kestävä. Tilanne uhkaa Suomen luonnonsuojelualueverkkoa ja luonnonsuojelutavoitteiden toteutumista tilanteessa, jossa lajien ja luontotyypin uhanalaiskehitystä ei olla onnistuttu pysäyttämään.

Luonnonsuojeluliitto ei kannata kaivosmineraaliverotulojen korvamerkitsemistä mihinkään rahastoon tai sijoitustoimintaan. Verotulokertymän käyttökohteiden ennalta määrittely ei ole järkevää veropolitiikkaa, valtion talousarvio käsitellään eduskunnassa, jossa verotuottojen käyttökohteetkin vuosittain päätetään.

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että strategialuonnosta tarkennetaan sekä konkretisoidaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamisen osalta.

Suomen luonnonsuojeluliitto pitää strategialuonnokseen kirjattuja huomioihin saamelaisten oikeuksien liittyen tärkeinä. Strategiassa viitataan mm. perustuslain 17 §:än ja saamelaiskärjälakiin. Samaan yhteyteen tulee lisätä viittaus kolttalakiin (253/1995) yhtenä alkuperäiskansan asemaa turvaavista lainsäädännöistä. Koltta-alueelle kohdistuvista toimenpiteistä neuvottelut käydään Kolttien kyläkokouksen kanssa.

Strategialuonnoksen toimenpide saamelaisten oikeuksien toteutumisen varmistamisesta mineraalialan hankkeissa on tärkeä. Toimenpidettä olisi kuitenkin tärkeää konkretisoida sekä tarkentaa. Saamelaisten kotiseutualueelle tai Koltta-alueelle suunniteltavalle toiminnalle tulee saada hakea ja saada saamelaiskäräjien tai Kolttien kyläkokouksen suostumus ja kansallista lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että se vastaa kansainvälisen oikeuden määrittämää vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta (FPIC). Nykyinen kaivoslainsäädäntö ja sen tulkinta Suomessa eivät riittävästi turvaa saamelaisten alkuperäiskansalle kuuluvia oikeuksia, joihin Suomi on sitoutunut kansainvälisten sopimusten perusteella.

Lopuksi Luonnonsuojeluliitto toteaa, että kansallisen mineraalistrategian päivittäminen on tarpeellista ja ajankohtaista tilanteessa, jossa mm. Euroopan unionin raaka-aineomavaraisuuden vahvistamisen tavoitteet, korostettu kriittisten mineraalien hankinnan tarve, useat poliittisesti päätetyt ja mm. mineraalisten raaka-aineiden louhintaan tähtääviä hankkeita edistävät säädökset vaikuttavat nopealla aikataululla Suomen mineraalialaan. Samaan aikaan Suomi on sitoutunut niin

ilmastonmuutoksen kuin luontokadon torjumiseen, mikä on huomioitava kaikilla toimialoilla ja strategisten tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamisessa.

Kun kyse on Suomen kallioperän uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöön kohdistuvista monista odotuksista ja tarpeista, kansalaisissa voimakkaita mielipiteitä herättävästä sekä merkittäviä ympäristövaikutuksia aiheuttavasta toimialasta, tasapainoista ja kestävästä eri intressien yhteensovittamisen tarvetta kansallisen mineraalistrategian laadinnassa ei voi liiaksi korostaa.

Halmeenpää Hanna
Suomen luonnonsuojeluliitto ry